

Op het lijf gedragen

Protestantse Kerk

Doophemden maken met jongeren

Colofon

Tekst en Samenstelling

Pia ten Hoeve
Friso Mout
Coen Wessel

Eindredactie

Nelleke Slootweg

Fotografie

© Hens van Soest (Fotomissie)

Bestellen

Protestantse Kerk in Nederland
Afdeling Brochureverkoop
tel. (030) 880 17 24
E-mail: brochureverkoop@pkn.nl

Protestantse Kerk in Nederland

Team Jeugdwerk/catechese
Postbus 8504
3503 RM Utrecht

jeugdwerk@pkn.nl
www.jeugdwerk.pkn.nl

Foto voorkant: 'De Geest' (M. Jager/J. de Wilde)

Op het lijf gedragen

Doophemden maken met jongeren

Dit document is een praktische handleiding bij het project 'Op het lijf gedragen'. Het project is een initiatief van ds. Coen Wessel die het concept van het doophemd heeft bedacht. Het doophemd is een nieuw (zelf gemaakt) spiritueel kledingstuk: een linnen hemd met (christelijke) symbolen dat onder de gewone kleding gedragen wordt. Jongeren, maar ook volwassenen, bewerken een linnen hemd met geloofssymbolen. Het kledingstuk herinnert de drager zo elke dag aan zijn of haar geloof en verbondenheid met God. De textielkunstenaressen Jeanette de Wilde en Marijke Jager maakten samen twintig doophemden die op een artistieke wijze de mogelijkheden van het doophemd verkennen. Jongeren uit Heerenveen en Utrecht maakten voor zichzelf een doophemd. Deze doophemden zijn/waren te zien op de tentoonstelling 'Op het lijf gedragen, doophemden in de Dom' in de Domkerk in Utrecht (7 mei-26 juni 2005). Bij deze tentoonstelling is een boek verschenen met foto's, essays, gedichten en modellen om zelf een doophemd te maken. Het boek is te bestellen in de boekhandel: C. Wessel (red.), Op het lijf gedragen, Protestantse Pers 2005. ISBN: 9085250064. Prijs: € 12,50.

Onderstaande handleiding is een handvat om met jongeren in de gemeente aan de slag te gaan met het maken van een doophemd. De handleiding is geschreven door Pia ten Hoeve, coördinator jeugdwerk bij het Stedelijk Dienstencentrum van de Protestantse Gemeente in Utrecht.

Voor meer informatie over dit project kunt u contact opnemen met Friso Mout, project-medewerker catechese voor de Protestantse Kerk in Nederland, tel. (030) 880 15 23.
E-mail: f.mout@pkn.nl

'Oorsprong'. (M. Jager/J. de Wilde)

Handleiding doophemden maken met jongeren

Wat is een doophemd?

Doophemden zijn een nieuw fenomeen. Tegelijkertijd staan ze in een lange traditie van religieuze kleding. Jongeren, maar ook volwassenen, bewerken een linnen hemd met geloofs-symbolen. Een afbeelding of symbool dat voor de maker verwijst naar de doop, God of Christus. Het doophemd herinnert de drager zo elke dag aan zijn of haar geloof en verbondenheid met God. De belijdenissen raken letterlijk de huid van de maker.

Het doophemd verbeeldt ook op eigen wijze de beeldspraak van het bekleed zijn met Christus, zoals die te vinden is in Galaten 3:27. Er is sprake van het afleggen van de oude mens (als was het een kledingstuk) en het aantrekken van de nieuwe mens. De gelovige wordt dus opgeroepen zich overeenkomstig het nieuwe kleed te gedragen. Het doopritueel in de oude kerk liet deze beeldspraak ook letterlijk zien: de dopelingen werden naakt gedoopt en kregen daarna een wit doopkleed aan.

Wat is een 'Jongerendoophemd'?

In de bijeenkomsten met de jongeren wordt een hemd bewerkt met symbolen die staan voor hun manier van geloven, voor God of voor Jezus. Het hemd zegt dus eigenlijk waar je (op dat moment) in gelooft en het herinnert je daar ook steeds weer aan. In het verborgene (op je lijf), in het openbaar (op een tentoonstelling) of privé (op je kamer in de kast).

Het hemd geeft aan dat het persoonlijk is, en uniek. Je draagt het op de huid, het komt heel dicht bij je. Het geeft ook aan dat het over iets gaat wat voor jou belangrijk is, je wilt er aan herinnerd worden (net zoals een vriendschapsring je steeds weer aan een vriendschap doet denken). Het herinnert je aan wat je gelooft.

Iedereen krijgt een op maat gemaakt onderhemd. Natuurlijk kun je er voor kiezen om een goedkoop wit T-shirt te kopen maar het speciale en unieke zal daardoor wel makkelijk verdwijnen. Het wordt iets bijzonders, dus zorg er ook voor dat het bijzonder kan worden. Bijvoorbeeld door secuur te werken. Eerst schetsen maken op papier voordat het uiteindelijk ontwerp op de hemden komt. Voorkomen dat er vlekken op komen of dat het vies wordt.

Algemene doelstelling:

- De jongeren maken zich het thema doophemden eigen
- De jongeren denken na over hun eigen geloof en de symbolen die daar bijhoren
- De jongeren weten wat een symbool betekent en ze zijn in staat symbolen te maken en te vinden die horen bij hun geloof en hun manier van geloven
- De jongeren gaan van een eenvoudig linnen hemd een persoonlijk doophemd maken door het te bewerken met de zelfgekozen symbolen.

Groepsgrootte

- Maximaal tien personen.

Tijdsduur

- Twee à drie bijeenkomsten van anderhalf uur.

Materiaal

- Linnen voor de doophemden.
Iedereen krijgt een doophemd. Neem dus op tijd de maten van iedereen. Het hemd kan een eenvoudig recht model zijn, met misschien een dames- en herenvariant. Als er een handige naai(st)er is, kun je natuurlijk ook voor een ingewikkelder model kiezen. Achter in het boek 'Op het lijf gedragen' (zie hierboven) staan verschillende modellen van doophemden, die geschetst zijn door Jeanette de Wilde. Deze modellen kun je gebruiken als voorbeeld.
- Textielverf, krijt, wasco etc. om de symbolen aan te brengen op de hemden
- Stof, borduurgaren, knoopjes, glitters etc. om de hemden mee te bewerken
- Naald en draad, zonodig een naaimachine
- Carbonpapier om ontwerpen over te trekken op de hemden
- Pen, potlood en papier voor schetsen en aantekeningen
- Muziek; een (rustig) achtergrondmuziekje voor als er gewerkt wordt aan de hemden.

Ruimte

- Zorg voor een ruimte waarin gewerkt kan worden en waar genoeg plek is voor iedereen.
Zeker als je echt bezig bent met de hemden heeft iedereen de ruimte nodig.

'Bescherming'. (M. Jager/J. de Wilde)

Doelstelling

- De jongeren vertrouwd maken met het thema doophemden
- De jongeren proberen duidelijk te krijgen waar ze in geloven
- De jongeren maken kennis met symbolen.

Inleiding

Leg aan de jongeren uit dat je de komende drie bijeenkomsten met elkaar doophemden wilt maken. Vertel wat over doophemden. Je kunt een aantal voorbeelden laten zien. Vertel dat een doophemd een herinnering is aan je doop, maar ook een herinnering aan wat je eigenlijk gelooft. Een soort religieuze knoop in je zakdoek (zodat je het niet vergeet). Er zijn wel meer voorbeelden van 'uiterlijkheden' die je herinneren aan een belofte of aan iets wat je belangrijk vindt. Een trouwring, maar ook een vriendschapsring zijn daarvan goede voorbeelden.

Verkenning: vragen over de doop

Doe eerst een associatie-oefening met de jongeren. Schrijf het woord 'doop' op een groot vel papier en hang dat op of leg het neer. Laat iedereen op de flap eigen associaties opschrijven. Zo ontstaat een eerste verkenning van het thema.

Vraag vervolgens aan de jongeren of ze herinneringen hebben aan hun eigen doop. Misschien hebben ze wel eens foto's of een video gezien, of de doopkaars gekregen, of een brief die ouders geschreven hebben toen ze gedoopt werden. Vraag hen of ze die voorwerpen nog wel eens te voorschijn halen of er naar kijken. Doen ze er iets mee?

Om het gesprek op gang te brengen is het ook mogelijk om zelf enige afbeeldingen van doop en dopen mee te nemen. Bijvoorbeeld foto's of andere afbeeldingen van doop, bijvoorbeeld afdrucken of kopieën van kunstwerken. Kijk daarvoor bijvoorbeeld op internet. Je kunt dan vragen of er herkenning is met betrekking tot de eigen doop of die van andere kinderen.

Verdieping: symbolen

Neem een voorwerp mee dat voor jou een symbolische lading heeft. Een foto die je doet herinneren aan een bepaalde tijd, een steen die je meenam van vakantie, een verwassen knuffel van je kinderen, een kaars. Vertel hier iets over. Maak duidelijk dat dit voorwerp meer is dan een steen of een foto of een knuffel. Het staat symbool voor iets. Symbool voor geborgenheid of voor tijd voor elkaar; het staat misschien voor hoop, geloof of verdriet. Je stelt je dan wel kwetsbaar op, want je zegt iets over jezelf en over wat je belangrijk vindt. Aan de andere kant vraag je aan de jongeren precies hetzelfde.

Toelichting symbolen

Wat is een symbool? Een symbool is een teken dat verwijst naar een andere en diepere betekenis. Het balt gevoelens en ideeën samen in één teken. Symbolen kunnen zo een werkelijkheid oproepen die boven de tastbare aard van het symbool zelf uitstijgt. Voorbeelden van symbolen zijn het hart, vuur, water, een kruis, maar ook een lieveheersbeestje.

Opdracht

Vraag aan de jongeren of zij ook zoiets hebben; een voorwerp of teken dat naar meer verwijst dan alleen naar het voorwerp. Kunnen sommigen daar misschien een voorbeeld van geven? Je kunt dit ook in tweetallen laten bespreken.

Alternatief 1

Leg freecards of foto's op tafel. Iedereen mag een kaart uitzoeken die voor hem of haar een symbolische betekenis heeft. Laat de jongeren aan elkaar vertellen waarom ze juist die kaart hebben uitgekozen. Dit kun je desgewenst ook in kleinere groepjes doen. Zeggen deze symbolen ook al iets over je geloof?

Alternatief 2

Verzamel allerlei kleine voorwerpen die een symboolfunctie zouden kunnen hebben. Leg deze voorwerpen op tafel en stel de jongeren dezelfde vraag als hierboven.

Voorbeelden van symbolen zijn:

vuur, juk/weegschaal, muur, alfa/omega, anker, hand, voet, arend/adelaar, duif, huis, schip, heuvels, dalen, zee, rivier, brood, wijn, wind, bron, ster, zon, doorn, kroon, steen, lamp, licht, kaars, put, sleutel, ladder, tent, hut, deur, weg, tranen, vis, beker, rots, graanhalm, graankorrel, kroon, bliksem, donder, palmtak, boom, wijnstok, twijg of chi-ro (twee Griekse letters XP, die Christus betekenen).

Kijk ook eens op internet voor afbeeldingen. Bijvoorbeeld op:

- www.symbols.net/christian
- www.heuvelrugkerken.nl/symbolen.htm

Verwerking: je eigen symbool

Het is de bedoeling dat de jongeren uiteindelijk symbolen uitzoeken voor hun doophemd. Symbolen die dus iets zeggen over hun geloof. Misschien zijn die symbolen al in de vorige

Babyhemd 'Verbonden'. (M. Jager/J. de Wilde)

opdracht ter sprake gekomen. Als dit nog niet goed gelukt is, spits dan de vraag wat toe.

Vraag de jongeren of er kaarten of voorwerpen bij zijn die verwijzen naar iets wat ze belangrijk vinden of die te maken hebben met hun geloof.

Laat hen één of twee voorwerpen of kaarten uitzoeken die hen persoonlijk het meest aanspreken. Als je daarover verder praat, zal waarschijnlijk blijken dat de kaart of het voorwerp is uitgekozen omdat het iets zegt over datgene wat ze belangrijk vinden en hen bezighoudt. Als de jongeren symbolen kennen die er niet bij zijn, vraag hen dan deze de volgende keer mee te nemen.

Aan de hand van deze voorwerpen, kaarten, spullen of dierbare symbolen die ze zelf van huis meenemen, gaan de jongeren symbolen ontwerpen die op de hemden komen.

Maak zelf aantekeningen van datgene wat er uit de groep is gekomen, zodat je dat de volgende keer kan inbrengen.

Volwassenenhemd 'Verbonden'. (M. Jager/J. de Wilde)

Doelstelling

- De jongeren gaan symbolen ontwerpen die te maken hebben met hun eigen geloof
- Als ze zover zijn gaan ze de symbolen aanbrengen op hun eigen hemd.

Materiaal

- Potloden en papier om schetsen te maken
- Textielverf, krijt, wasco etc. om de symbolen aan te brengen op de hemden
- Stof, borduurgaren, knoopjes, glitters etc. om de hemden mee te bewerken.

Inleiding

In deze bijeenkomst ga je door waar je de vorige keer geëindigd bent. De vorige keer zijn er symbolen uitgezocht die belangrijk zijn voor de jongeren. Naar aanleiding van deze symbolen maken ze deze keer een ontwerp dat op een doophemd past. Ze mogen natuurlijk daarbij hun eigen fantasie en creativiteit gebruiken.

Symbolen en doophemden maken

Laat de jongeren naar aanleiding van de symbolen die ze de vorige keer hebben uitgekozen een symbool bedenken en ontwerpen dat op hun eigen doophemd zou passen. Het mag een bestaand symbool zijn, maar natuurlijk ook een heel nieuw symbool.

Praat hierover met elkaar. Hebben de jongeren een idee hoe ze dat kunnen verwezenlijken op een doophemd? Ze kunnen zelf tekenen, overtrekken, maar via copy-shops kunnen ze ook een digitale voorstelling op textiel maken (hier hangt meestal wel een prijskaartje aan). Het is het mooist en het spannendst als ze zelf proberen te ontwerpen, wat natuurlijk ook heel goed kan naar aanleiding van bestaande symbolen en afbeeldingen. De zelfontworpen afbeeldingen kunnen met textielcarbon worden overgebracht op de stof.

Als er mensen zijn die heel arbeidsintensieve ideeën hebben, laat ze er dan ook thuis aan werken

Gespreksvragen

Ga met elkaar in gesprek als de symbolen zijn ontworpen. Waarom heb je voor een bepaald ontwerp gekozen? Wat bedoel je er mee? Op wat voor manier wil je het vormgeven? Met welk materiaal?

Doelstelling

- De jongeren maken hun hemden af
- De jongeren praten met elkaar over wat het hun doet
- De hemden bewerken met de gekozen symbolen.

Materiaal

- Potloden en papier om schetsen te maken
- Textielverf, krijt, wasco etc. om de symbolen aan te brengen op de hemden
- Stof, borduurgaren, knoopjes, glitters etc. om de hemden mee te bewerken.

Deze bijeenkomst

In de derde bijeenkomst proberen we de hemden af te maken. Zorg er voor dat er aan het eind van de bijeenkomst tijd is om elkaar de hemden te laten zien. Laat iedereen wat vertellen over zijn of haar hemd. Hebben bepaalde ervaringen of woorden meer betekenis gekregen omdat je er zo intensief mee bezig was? Hoe is het om met je handen iets te maken wat je met je hoofd of hart gelooft?

Denk met elkaar na over de vraag: zou je dit hemd willen dragen? En zo ja: wanneer? Is dit iets voor speciale gelegenheden, of juist voor elke dag? Wat doet het je als je dit aan zou trekken? Hoe zou het zijn als je geloof letterlijk je huid raakt?

Verschillende mogelijkheden

Natuurlijk kan iedereen zijn of haar hemd mee naar huis nemen, maar het is leuker als je er nog wat mee doet.

Je kunt bijvoorbeeld een viering maken rond de hemden. Bedenk samen met de jongeren en een predikant hoe dat vorm kan krijgen. Misschien kunnen de jongeren iets laten zien van hun werk in een dienst waarin gedoopt of belijdenis wordt gedaan. Of ze maken een complete viering rond het thema van doop, doophemden en geloofssymbolen van jongeren. Dit zou heel goed een plaats kunnen hebben in een paasnachtdienst.

Je kunt ook een tentoonstelling maken. Hang de hemden op in een mooie ruimte of in de kerk. Bij elk hemd zou je door de jongeren een korte toelichting kunnen laten schrijven en die er, bijvoorbeeld in een lijstje, bij hangen. Je kunt ze ook iets laten vertellen, dat opnemen op een bandje en dat af laten draaien bij het hemd.

Een volgende mogelijkheid is om vervolgens jongeren en volwassenen met elkaar in gesprek te brengen aan de hand van de tentoonstelling. Wellicht kunnen de volwassenen dan ook eerst een doophemd voor zichzelf maken, om aan de hand daarvan met elkaar in gesprek te gaan over geloofsbeleving en symbolen.

Voor ideeën over het maken van een tentoonstelling of het uitwisselen van ervaringen tussen jongeren en volwassenen aan de hand van iets tastbaars als een doophemd zijn aparte brochures verschenen.

- **Leve je verhaal! Ideeën voor het delen van levensverhalen**
Voor € 6,95 te bestellen via: www.pkn.nl>webwinkel, of: brochureverkoop@pkn.nl
- **Dierbare Dingen doosje**
Dit project geeft ook handreikingen voor het maken van een tentoonstelling.
Nadere informatie bij het Protestants Dienstencentrum in uw regio.

Tenslotte zou je ook **doopcatechese** met jonge ouders kunnen doen aan de hand van het doophemd. Vraag ouders welke geloofssymbolen, waarden en beelden zij aan hun kind mee zouden willen geven. Aan de hand daarvan kunnen ouders een ‘babydoophemd’ maken voor hun kind.

Verantwoording van de foto's

Vorkant: 'De Geest'

Het rode rafelige gedeelte van het hemd verbeeldt onmacht en lijden. Temidden van deze onvolmaaktheid is de Heilige Geest krachtig aan de hartzijde afgebeeld.

Pagina 2: 'Oorsprong'

Het kinderhemd vertelt ons verhaal en het verhaal van de wereld. Er is gebruik gemaakt van het boekje 'In het begin' van Kees de Kort. De tekst in het zakje kan bij de plaatjes gezocht worden.

Pagina 5: 'Bescherming'

Om het lijf te beschermen tegen kou en bevriezing deed men vroeger een krant onder het hemd: Gods woord beschermt je als je op weg gaat.

Pagina 8: Babyhemd 'Verbonden'

De verticale lijnen staan voor de relatie met God en de horizontale lijnen voor de relatie met de mensen. De verbondenheid van deze beide lijnen wordt in het vlechtwerk verbeeld.

Pagina 10: Volwassenenhemd 'Verbonden'

Eenmaal volwassen moet je de verbondenheid met God en mensen zelf inkleuren en vormgeven.

Dit proces duurt een leven lang, daarom is het hemd niet af...

Op de linkerschouder is het wit van het babyhemd nog zichtbaar.

